

pot. *Taupinat* (D*Ag.*).

1 És sabut que en provençal el talp s'anomena *darboun*, i també *darp* i fins *zarp*, formes tan anòmales, que és inevitable pensar en divergències de data pre-romana. En el llenguatge mistralenc el derivat *darboun*, i el verb derivat *darbounà* 'perforar o furgar com un talp': «Acampo, acampo! l'eiminado / qu'emé toun mourre as *darbounado*», Mireio (v, 43.2), trad. «ramasse l'arpent de terre, / que ton museau a labouré»; «dins Narbouno, / souto la reio que *darbouno* / li tèmple ---», Calendau VIII, 55.2 (trad. «sous la fouille du soc»). Variant lígur del mot llatí? Alteració cèltica amb lenició? I per cert Whatmough troba *darpus* (D*ial. of Anc. Gauls*, documenta *darpus*, § 79, p. 78), assabentat ja que és variant de *talpa*, si bé amb absurda fonètica diu que és «dissim. de *talpa*». En tot cas, aquí hi ha quelcom de pre-romà, i diferent, en una mesura gran o petita, de *talpa*. En el *dau* del Maestrat sembla que ressorgeix això. Passat que es tractés d'una forma arabitzada (amb *t > ð* que després pot donar *d*-romànica). — 2 Vegeu els suplementes del mapa 190 (*sordo*) de l'*AIS*. L'altra comparació nostra *sord com una campana*, també es troba en el Nord d'Itàlia (V. *ibidem*) en sis punts del Vènet i de l'Emília, que van des de l'Ístria fins a Verona. Aquí la comparació ja no té sentit absurd, com ho és *sord com una tàpia*: ni que hagués dit *sord com una paret* (que ja fóra mot més usat i menys suspecte que *tàpia*) no té solta possible comparar amb una cosa, no sols mancada d'òrgans auriculars, sinó tampoc relacionable amb res del sentit auditiu; mentre que una campana sí que és objecte que emet un so eixordador. La campana no hi ha pogut sentir, però sí que el campaner, o altra persona que està sovint vora una gran campana que soni, es pot eixordar. És clar que també s'hauria pogut suposar que **talpana* s'hagués alterat en *campana*, però potser ja no hi ha prou base, o bé en tot cas el nom campana era natural que es fiqués en la comparació amb un talp, si tant suposéssim. Però comparar amb una tàpia sí que hauria estat absurd i inexplicable, si no fos per la semblança física dels dos mots.

TALPA, II, 'tascó, tros gruixut de diverses coses' eiv. (no «emp.» com posa *AlcM*, § 2, segurament per error en l'abreviatura). «T.: témpano, tasajo», PzCabr. Confirmat pel Dr. I. Macabich (carta de 1964): «un tros de qualsevol cosa que siga pla per les dues cares, dalt i baix; un infant porta una llesca de pa per bernenar i li diran: 'alrefoi, quina *talpa* tan grossa: sí et cau pes peus!' Una *talpa de xuia* es diu molt, una *talpa de carn*, siga lo que siga. Un pagès duu un tros de soca al serrador: 'facen-me'n dos *talpes*', o siga dues taules, dos trossos plans».

Pel que fa a l'etimologia, és clar que això no té lligam semàntic possible amb l'animal TALPA. I essent peculiar d'Eivissa i ben viu allí, deu ser un mossarabisme, germà del sinònim cast. *témpano*, o sigui ТѢМПА-*NUM* 'timbal', d'on massa comparable a la d'un timbal

amb la seva pell botida, del qual provenen (entre altres, REW, 9023) el salm. *tampanillo* 'fusta estellada', Arezzo *témpano* 'cul. anques', murc. *tambalillo* 'prominència d'un edifici', junt amb el nostre TEMPANELL, alt-arag. *témpano* (Ansó), *tempanal* (Gistau) 'cadascuna de les dues meitats de la cansalada del porc' (BDC xxiv, 181).

D'altra banda, en parlars cat.: *tenca* a Cardós i Vall Ferrera, 'penca de cansalada', 'rodanxa de carn magra de porc' (BDC xxiii, 312b), b-emp. *tenca* 'penca de cansalada' i 'panna de suro' (D*Ag.* i BDC xiii, 151), *tenca de bleada* en M. Agustí (1617), aran. *teñka* 'bresca de mel' (Voc. Ar.);¹ ara bé, en *tenca* s'hi ha contaminat la terminació dels sinònims *penca* i *llesca* (no té solta dir amb *AlcM* que aquest *tenca* vingui de *tenca*, nom de peix, sense cap semblança, encreuat amb *penca*).

La forma eivissenca degué sortir del mossàr. *ténpan* arabitat com *tálpán* (ā pron. á, darrere l'emfàtica ð, i n-n > l-n per dissimilació). És veritat que també podríem pensar en TABULA 'post, tauló', sempre a base de mossarabisme: transposició de B-L en -lb-, i p per ultracorrecció de la pronúncia morisca; però això ja fóra una combinació més complicada i arbitrària.

1 Afegim-hi Benasc *tenca* «parte carnosa de las hojas de las acelgas y otras hortalizas», «estómago de los rumiantes» (Ballarín). Per a l'aranès, que ja s'aparta més en el significat, hi ha d'altres enllaços possibles, potser menys versemblants, que he estudiat ara en el D. Ar.-Gc.

Talpària, *talpejar*, *talpenera*, *talper*, *talpera*, V. *talp Talpica*, V. *tabac* i *Talpinada*, *talpinar*, -iner, -inera, *talpó*, *talponer*, -onera, *talpot*, V. *talp Talsim*, V. *tagzim Taluix*, V. *talòs* i *caluix*.

TALÚS, manllevat del fr. *talus*, antigament *talú*, id., d'origen incert, segurament pre-romà, i probablement d'un derivat gàllic (de forma *TALÚTON o semblant) del cèltic TALOS 'front', per al·lusió al ribàs o talús amb què solen acabar els camps. □ 1.ª doc.: 1805, Belv. («t., en els edificis, *relex*, crassitieí deminutio; *fer talús la paret*»).

Fora del francès el mot és recent pertot, i sens dubte manllevat arreu d'aquesta llengua. Allà és un mot ben arrelat i molt antic, grafiat avui *talus*, pron. *talú*. Documentat allà copiosament des del S. XII. La primera aparició té ja la forma *talú*, i el verb derivat ha vacil·lat entre *taluer*, *taluyer*, *taluter* i *talusser*; la primera d'aquestes formes, no tan antigues com el substantiu primitiu, es troba, p. ex., ja en Rabelais (crec també la segona): «fauldroit bastir les murailles --- en *taluant* à doz d'asne», *Pantagruel*, cap. 15 (ed. Platard, 78); que *taluter* i *talusser* es vagin crear analògicament sobre *talú* (a la manera de *plisser*, *papetier*, *assoijer* etc.) no és difícil (sobretot *talusser* podia partir del cas subjecte *talus*, mal entès, quan ja la -s final començava a debilitar-se); més difícil seria que havent-hi una -z, -s final etimològica s'hagués mal format el derivat *taluer*, -*uyer*, puix que la -s final no s'emmuđí